

Информације

Пољопривредно-савјетодавна служба Енглеске и Велса (National Agricultural Advisory Service — NAAS)

Крупни успјеси које је енглеска пољопривреда постигла за посљедње двије деценије нераздвојно је везана за пољопривредно-савјетодавну службу Енглеске и Велса. Пољопривредно-савјетодавна служба директно тумачи фармерима резултате научног рада у пољопривреди и омогућава њихову примјену у пракси. Технички врло добро опремљена, укључивши у своје редове висококвалификовани кадар, полазећи од стања у пољопривреди како јесте, користећи услове индустријски високо развијене земље, као и богата искуства научних достигнућа у пољопривреди у страним земљама она је данас, збиља, стуб пољопривредне службе у Енглеској и у Велсу.

Врло је корисно упознали, у кратку, облик, рад, достигнућа итд. ове службе, какву ми у нашој земљи, према нашим приликама немамо, а чија искуства могу дјелимично врло корисно послужити и нама.

1) Развој савјетодавне службе.

Пољ. савјетодавна служба Енглеске и Велса је формирана 1. октобра 1946. године са циљем „да пружа бесплатну техничку стручну помоћ, практичног или научног карактера по пољопривредним питањима“. Ова организација, која чини уствари дио Министарства пољопривреде и рибарства Енглеске и Велса, спроводи у праксу и координира рад који су раније обављали Обласни (графовиски) савјети (County Council), универзитети и школе, истражи-

вачки институти и само Министарство.

Темељи, односно почеци савјетодавне службе, воде поријекло још прије 50-так година од дана формирања пољопривредно-савјетодавне службе, када су обласни савјети именовали обласне пољопривредне организаторе и асистенте, укључујући ту стручњаке за мљекарство, живинарство и хортикултуру (воћарство, повртарство и цвјећарство).

Влада са своје стране обезбјеђује финансијска средства за пољопривредно-истраживачке институте, школе и универзитете, у којима научници, опремљени потребном лабораторијском опремом и осталим нужним стварима врше анализе земљишта, идентификацију штеточина и болести као и мноштво других стручних послова и задатака који се постављају као проблеми пред обласну пољопривредно-савјетодавну службу (County Agricultural Advisory Service).

У вријеме рата од 1939. до 1945. г. Министарство пољопривреде је оформило обласне ратне пољопривредно-извршне комитете (County War Agricultural Executive Committee — CWAEC), који су укључивали најнапредније фармере у односу на пољопривредну производњу, а дужност именованих комитета је била да повећавају производњу хране до максимума, не само кроз повећавање површина под културама, нарочито житарицама, већ кроз добијање већих приноса по јединици мјере и у биљној производњи и

сточарству, подижући на тај начин продуктивност рада на фармама. У том циљу, Обласни ратни пољопривредни извршни комитети користили су пуну помоћ обласних пољопривредних савјетника. Ово такмичење између најнапреднијих фармера и, од стране државе плаћених, пољопривредних савјетника у областима, било је најзначајнији фактор за нагло повећање пољопривредне производње.

Са успостављањем пољопривредно-савјетодавне службе у 1946 години ово такмичење са обласним пољопривредно извршним комитетима (Conty Agricultural Executive Committee — CAEC), који су замјенили као стални сљедбеници обласне ратне пољ. извршне комитете, се наставило, али сада сви који су заинтересовани по питању пружања савјета фармерима су укључени у савјетодавну службу са изузетком:

а) пољопривредних економиста, који пружају савјете фармерима, али су у саставу универзитета и пољопривредних школа;

б) ветеринарске службе, која је одговорна за чување сточног здравља и која спроводи у том смислу све превентивне мјере, контролу и сузбијање сточних болести и зараза;

ц) управно-земљишне службе (Agricultural Land Service) чији је задатак да обезбјеђује употребу земље у најцелисходније сврхе у циљу унапређења газдовања на фармама.

Провинцијски руководиоци-стручњаци ветеринарске и управно-земљишне службе су обично у уској вези са својим колегама из пољопривредно-савјетодавне службе и ова веза омогућава уску сарадњу и у провинцијским руководиствима као и у највишем органу, у Министарству.

Кроз овакву службу у пољопривреди Министарство пољопривреде има могућности да технички побољшава и користи знања и достигнућа посљедњих открића, да обезбјеђује монолитност у

раду кроз читаву земљу, као и да осигура тачну координацију између специјалиста и савјетодача општег смјера у пољопривреди.

2) Садашњи облик службе.

Служба укључује у свој рад око 1500 пољопривредних стручњака. На челу службе стоји Генерални директор, који је у исто вријеме главни научник и пољопривредни савјетник Министра пољопривреде и директор, са малим бројем најiskusнијих и најобразованијих стручњака и асистената.

У циљу оперативнијег руковођења службом, Енглеска и Велс су подијељени у 8 провинција, а свака провинција има свој центар, снабђевен потребним лабораторијама и библиотеком. Особље провинцијског центра је састављено од агронома-специјалиста, са сљеденим одељењима:

а) научни (одељења: педолошко, исхрана стоке, ентомологија, фитопатологија, бактериологија);

б) отојек за производњу на фармама (одељења: машинство, патарство, ливадарство са пашњарством, сточарством, живинарство, мљекарство);

ц) хортикултура (одељења: воћарство, повртарство, цвјећарство и производња у стакленим баштама);

д) апитационо пропагандна средства (одељења: припрема очигледних помагала, примјена очигледних помагала — филм, изложбе итд. — масовне савјетодавне активности итд.).

Сваки специјалитет научног одељења има лабораторију и одговарајући број особља. Напримјер, педолошка лабораторија врши врло велики број земљишних анализа — на стотине недељено — а не служи као основа за давање савјета код употребе вјештачких ђубрива или калцификације на појединим парцелама. Фитопатолог такође испитује штете и болести на пшеници, кромпир, ше-

ћерној репи, дјетелини, воћу итд. и има задатак да успостави дијагнозу и да да упутства за предузимање мјера.

Стручњаци из отсјека за производњу на фармама и одјелка хортикултуре не дају само савјете заинтересованим фармерима, већ у исто вријеме координирају рад на експериментима и пробама које врши пољ. савјетодавна служба, надгледају мјере за унапређење пољопривреде и пружају директно помоћ и обавјештења агрономима општег смјера о новинама у пољопривредној науци у својој области.

Свака провинција има као мање административне јединице области (профвије). У свакој области по територијалној величини нешто слично нашој заједници (комуна) постоји главни савјетодавни службеник области, који је у исто вријеме главни агроном обласног пољопривредног извршног комитета. Њему су одговорни његов помоћник и један број агронома-специјалиста, а тај број варира према локалним типовима фарми, али обично укључује бар једног специјалисту за хортикултуру, живинарство, мљекарство, сточарство, а у многим областима и за машинство.

Свака област је подијељена, даље, на извјестан број дистриката (територијална величина обично између наше општине и среза) који обично имају око 1.000 фарми, са агрономом дистрикта (District Advisory Officer — DAO), који је у исто вријеме службеник дистриктног комитета обласног пољ. извршног комитета (District Committee of the CAEC). Овај агроном је уствари директна веза између фармера и групе обласних специјалиста.

Обласни пољопривредно-извршни комитет и пољ. савјетодавна служба сарађују врло тјесно и претстављају спрегу научно-техничког знања са практичним знањем и искуством најбољих фармера, пољопривредних радника,

власника фарми и осталих, који су чланови комитета и који су добро упознати са локалним условима и потребама. На тај начин се обезбјеђује ширење савјетодавне политике по вертикалној линији, али се у исто вријеме обезбјеђује и примјена на локалне услове који варирају од области до области у Енглеској и Велсу.

III. Квалификација стручњака пољопривредно-савјетодавне службе

Систем образовања уопште као и систем образовања у пољопривреди је сасвим различит од нашег, те је врло тешко, скоро немогуће правити поређења. Може се рећи то, да агрономи дистрикта, тј. они који су у најдиректнијој вези са произвођачима — фармерима имају образовање слично нашим агрономима, тј. имају факултетску спрему из опште агрономије. Остали, тј. већина агронома је уско специјализирана (воћарство, ливадарством са пашњарством, машинство, живинарство, мљекарство итд.). Усто, предуслов за ступање на факултет је обавезно једногодишња пракса на некој фарми или пољопривредној школи.

При ступању у пољопривредну службу агрономи се на претходном курсу упознавају информативно са структуром и организацијом службе, употребом очигледних помагала и осталим најужнијим стварима у вези са обављањем своје савјетодавне дужности. Такозвани „освежавајући курсеви“ се одржавају бар једанпут годишње и трају пар дана, а на њима се агрономи упознавају са новим техничким достигнућима из своје области и држе везу са новим резултатима истраживачких институција, те се, у вези са тим, организују повремене групне посјете истраживачким институцијом. Поред тога, пољопривредно-савјетодавна служба има своју техничку публикацију „Тријесечни преглед“ — у коме се публикују оригинални чланци и из-

води, а њена примарна намјена је да омогући агроному дистрикта — који је општи практичар — да буде информисан о прогресу и резултатима најважнијих истраживачких радова на разним пољима специјалности.

IV. Дјелатност пољопривредно-савјетодавне службе

Укратко речено, пољопривредно-савјетодавна служба има следеће дјелатности:

а) ширење научних и техничких знања међу произвођачима, нарочито таквих знања која могу бити корисно примјењена у пракси;

б) давање индивидуалним фармерима савјете који се односе на техничке проблеме у вези пољопривредне производње;

ц) спровођење таквих експеримената истраживања који се захтијевају да би се нова открића и проналасци могли најбоље примјенити на локалне проблеме;

д) обезбјеђење техничких упутстава обласним пољопривредно-извршним комитетима, који раде као органи министра на јачању пољопривредне производње;

е) спровођење разних законских прописа усмјерених на повећање и побољшање пољопривредне производње од којих су најважнији:

1) инспекција и лиценцирање бикова, нерастова и овнова (приплодних) у циљу искључења из приплода инфериорних животиња;

2) инспекција фарми оријентисаних на производњу млијека у вези са законским прописима о производњи млијека;

3) инспекција и давање лиценце фармама које производе и одгајају живину;

4) инспекција и сертификација парцела под цереалијама, кромпиром и поврћем, које ће се користити као сјеменски материјал, као и воћних подлога које ће бити продате као садни материјал.

Веза фармера са пољопривредно-савјетодавном службом обавља се на следећи начин:

а) фармер телефонира, пише или види свог агронома дистрикта.

Уколико се проблем тиче живинарства, воћарства или осталих грана пољопривреде за које постоји обласни специјалиста, агроном дистрикта може одлучити да пита за подробније објашњење одговарајућег специјалисту из области. Врло често, агрономи дистрикта су принуђени да шаљу земљишне пробе и биљни материјал провинцијском савјетодавном центру на анализу или испитивање, у ком случају се чекају резултати анализе или испитивања прије давања савјета или упутстава фармеру. Уколико је потребно, агроном-дистрикта позива специјалисту из провинцијског центра и заједно са њим обилази фарму;

б) фармери стално траже објашњења у односу на земљишне анализе разне биљне штеточине и болести итд. Уколико ствар није хитна, све се обавља нормалним путем преко особља које врши узимање проба земљишта итд. Међутим, ако је ствар хитне природе, агроном дистрикта лично узима пробе и шаље их експресно провинцијском центру, заједно са нумерисаним картама уз сваку пробу.

V. Методе савјетодавног рада

Можда је најефикаснији начин за информисање и пружање савјета фармерима лична савјетодавна посјета, али агроном дистрикта је одговоран за око 1.900 домаћинстава, што претставља релативно велик број. Ипак, Служба иде и за тим да налази друге путеве и начине за колективно давање инструкција и савјета. Овдје се мисли на савјетодавне брошуре, књижице и летке, спремање чланака за стручни часопис Министарства пољопривреде као и за локалну пољопривредну штампу. Затим се формирају фармерске дискуссионне групе, као и демонстрације на фармама и организована посјете фармама; поред тога организоване су, као стална мјера у раду, пољопривредне изложбе локалних и националних размјера.

У експерименталним фармама се приређују такозвани отворени дани, када фармери имају могућности да виде експерименталне радове на којима се ради и да дискутују о резултатима. На приватним фармама широм земље постављени су огледи на демонстрационим пољима, гдје се испробавају разни варијетети усјева, ђубрење, сузбијање биљних болести и штеточина итд. Ова демонстрациона поља се обично налазе близу јавних путева и на њима су постављене табле које показују о каквим се огледима ради. Фармери у дистриктима их уочавају при пролазу, а осим тога организоване су и посјете фармера тим пољима од стране агронома дистрикта.

Једна врата савјетодавне помоћи фармеру је и тзв. обилазак и преглед фарме. Ово обично раде чланови дистрикт-комитета обласног пољопривредно-извршног комитета. Обично два члана комитета посјећују фарму са циљем да утврде најбољи начин за побољшање производње на фарми. Они су у стању да пруже савјете на лицу мјеста, за вријеме посјете, али и дају савјете и објашњења усменим или писменим путем, јављајући фармеру о својим утисцима које су добили за вријеме своје посјете.

VI. Веза са истраживачким радом. Савјет за унапређење пољопривреде (Agricultural Improvement Council)

Истраживачки рад у Великој Британији води Пољопривредно-истраживачки савјет (Agricultural Research Council) који има контролну и координирајућу функцију над истраживачким програмима.

Истраживања се врше у самосталним станицама које су финансиране од Министарства; у институцима који су контролисани директно од пољопривредно-истраживачког савјета; у истраживачким станицама (обично на факултетима) финансираним од

савјета; и у лабораторијама контролисаним од Министарства.

Примјена истраживачког рада у производњи и примјена техничких достигнућа у фармерству су у дјелокругу рада Министарства пољопривреде, које углавном обавља тај задатак кроз пољопривредно-савјетодавну службу, која опет ради по општим савјетима Савјета за пољопривреду Енглеске и Велса, а тај је савјет именован од министра пољопривреде. Овај Савјет је састављен од водећих пољопривредних научника, предавача и произвођача и обједињује пољопривредну науку и праксу. Савјет упознаје фармера кроз пољопривредну савјетодавну службу са резултатима добијеним кроз пољопривредно-истраживачки рад, а исто тако повезује истраживачке раднике са проблемима фармера, поново кроз пољопривредно-савјетодавну службу. Савјет се састаје редовно сваких два или три мјесеца, а има такође извјестан број комитета за извјесна поља рада са нарочитим задацима (живинарство, хортикултура итд.).

VII. Експериментални рад

Локална истраживања и експерименте спроводи пољопривредно-савјетодавна служба у провинцијским центрима, на експерименталним пољима и на обичним комерцијалним фармама у договору са фармерима. Међутим, главни експериментални рад се спроводи на тзв. експерименталним производним фармама (Experimental Husbandry Farms) и експерименталним хортикултурним станицама (Experimental Horticulture Stations), а ове су фарме и станице подређене пољопривредно-савјетодавној служби у циљу испробавања под разним земљишним и климатским условима, резултата истраживачког рада и примјене истог на разне системе формирања у Енглеској и Велсу. Очекује се да ће ове фарме и станице попуњити озбиљну празнину између истраживачких радника и фар-

мера, koja je dosad postojala, kao i da ће бити погодна средства за бржу примјену нових достигнућа у фармерској пракси. Њихова наmjена није да замијене чувене постојеће институте за истраживања, као напријер, експерименталну станицу у Ротхемстеду (Rothamsted Experimental Station) која има стогодишње огледе или Велшка станица за одгој биља у Абериствиту (Welsh Plant Breeding Station). Једна од њихових функција биће, уствари, да обезбјеђује и олакшава радницима у главним станицама све погодности које им требају за рад ван својих станица. Тако, напријер, у Ротхемстеду су научно утврђене многе чињенице у вези са земљишном плодношћу и биљном исхраном. Али Ротхемстед има своју специфичну климу и земљиште; а земљиште и клима Енглеске и Велса много варирају. Напријер, плодоред и ђубрење вјештачким ђубривима које даје одличне резултате у производњи у Ротхемстеду могу знатно подбацити у једној другој области са 2 пута већим атмосферским талозима и различитим типовима земљишта. У том случају немогуће је дати фармеру тачан савјет, уколико немамо тачне експерименталне резултате са најтипичнијих фарми са тог земљишта у односу на атмосферске талоге и типове земљишта. Слично томе, понашање биљака произведених у Велшкој станици за одгој биља је добро познато, уколико се биљке одгајају у влажним и благим западним областима Британије; међутим, њихово прилагођавање осталим условима мора бити испитивано.

Експериментални центри такође дају пољопривредно-савјетодавној служби могућност да покуша да ријеша проблеме које агрономи савјетодавне службе сријеђу на терену. Обично понављање постојећих научних истина није довољно да задовољи већину агронома који желе да врше експерименте и да имају о многим питањима своје сопствене закључке

и идеје. Одушевљени агроном дистрикта заиста може пронаћи међу хиљаду својих фармера неке који су вољни да помогну истраживање и пробу нових идеја, те су и многа драгоцјена истраживања проведена кроз такву сарадњу. Специјалиста, међутим, тражећи најпрецизније податке о предмету, које му обична фарма не може пружити, мора тражити исте у експерименталним центрима.

Савјет за унапређење пољопривреде као и Комитет за експерименталне фарме и Комитет за експерименталну хортикултуру су одговорни за давање савјета о радовима који се предузимају на тим фармама и станицама и свим осталим у вези са радом на тим фармама.

VIII. Веза са наставним центрима

Пољопривредно-савјетодавна служба није одговорна за систематско и прогресивно пољопривредно образовање. За такво образовање су одговорни универзитети, пољопривредне школе и локални просвјетни органи. Међутим, постоји најтјешња сарадња са органима заинтересованим за пољопривредно просвјешћивање. Тако су напријер, провинцијски центри савјетодавне службе смјештени у истим мјестима гдје постоје универзитети (изузев једног), те траже помоћ од универзитетског особља, уколико је потребна. Обрнуто, чланови савјетодавне службе помажу у одређеним границама код предавања студентима на универзитетима. Слична је ствар и у областима. Савјетодавна служба није задужена за давање инструкција и савјета приватницима-грађанинима (уређење паркова и кућних вртова). То је дужност локалних просвјетних органа.

IX. Везе са пољопривредном производњом и осталим гранама привреде

Основно је за успех у савјетодавном раду да савјетодавац није

само у контакту са индивидуалним фармерима, већ да ради и сарађује са најодговорнијим људима за пољопривреду у свом крају. Фармер са слабијим резултатима у раду врло ће се често угледати на својега сусједа који има боље резултате и слиједиће његов примјер и примати његове савјете, док ће, међутим, врло често игнорисати савјете савјетодавне службе. То је и природно с једне стране, јер су многе напредне мјере у пољопривреди произашле не само из лабораторија научника или на експерименталним фармама, већ у мислима прогресивних и предузимљивих фармера.

Мјесни агроном, нарочито ако је нов, у свом дистрикту ће много користити из консултација са најистакнутијим фармерима у мјесту. Чине се сви напори да се осигура најтјешња веза између савјетодавне службе и пољопривредне производње. Као што је раније напоменуто, Министарство пољопривреде у Лондону је савјетовало по питањима савјетодавне политике, од стране Савјета за унапређење пољопривреде, који са чињавају најеминентнији представници са поља науке и фармерства; експериментални центри у провинцијама имају своје савјетодавне комитете који укључују представнике фармера; Савјетодавна служба уско сарађује са Обласним пољопривредно-истражним комитетима, који укључују представнике фармера, пољопривредних радника и земљопосједника.

У планирању свога програма (који се односи на техничке конференције) савјетодавна служба консултује, у провинцијском опсегу, представнике земљопосједника, фармерске и организације пољопривредних радника. Поред тога, у односу на разна питања техничке природе, успостављена је веза са организацијама које представљају пољопривредни трговци, продаваоци сјеменског материјала и продуценти вјештачког ђубрива, инсектицида и

средстава за сузбијање корова, пољопривредних машина итд.

Х. Извјештаји и конференције

Поред извјештаја о резултатима експерименталног рада који су пу бликовани у разним стручним часописима, сваки провинцијски специјалист и агроном на раду у обласном савјетодавном центру пише годишњи извјештај о раду свог одјељка или области; ови извјештаји се не публикују.

Према потреби, свака експериментална фарма и станица ће објављивати извјештаје из области свога рада, уз водича фарме или станице који је већ објављен.

У циљу да би агрономи у разним провинцијама и у разним секцијама савјетодавне службе могли бити информисани о програму и резултатима рада својих колега, организују се конференције у провинцијском и националном опсегу. У свакој провинцији специјалисти и агрономи на раду у обласној савјетодавној служби састају се редовно, под претседништвом провинцијског директора, да би се упознали са новим стварима и дискутовали о локалним проблемима и будућим задацима. Слично томе, агрономи-специјалисти по једној страни из провинција састају се с времена на време, обично у Лондону, по неком одређеном задатку.

Практикују се и мјесечни састанци између руководећег особља из Лондона и провинцијских директора да би се размотрила текућа техничка и административна питања. Годишње конференције агронома обласних савјетодавних служби се практикују редовно, а њима присуствује одговорни стручњак из руководећег особља из Лондона по својој линији. Све ово пружа повољну прилику да се види једногодишњи рад и продискутују садашња и будућа питања.

Превео:

Инж. Милан Шановић
(Из „Билтена“ британске амбасаде — Београд)

Врсте домаћих лоза

а) ЦРНЕ ЛОЗЕ:

1) Крстач (вранац)

Чокот је врло снажан. Пруће бујног пораста, боје чисто црвене, чланови јако испупчени, међучлање средње, тјера снажне за преке.

Пупуљ је правилно срцаст, плоснат и крупан, боје црвене.

Листће је крупно, подијељено у три главна дијела од којих су два доња неправилног облика, а средњи срцаст и јаке рецкаст. Лист је с обје стране гладак.

Петелјка је врло дугачка и глатка, по сриједи румена, а по крајевима бјеличаста. Урез у саставу петелјке с листом је средњи и затворен.

Грозд је на дутој, кртој и разгранатој петелјци, по облику криласт и врло крупан (на доброј земљи, а у бујној години често достиже величину од 1.5 кг.).

Зрно је примитивно дугуљасто врло крупне, тврде корице, сочно, слатко и миришљаво. Боје потпуно црне.

2) Кратошија I

Чокот кржљав, али једар.

Пруће силно, танко, боје бјеличасто-румене, расте положено. Међучлање је кратко, а чланови јасно испупчени.

Пупуљ округласт и мрко црвене боје.

Лист је осредњи с дубоким и уским урезима, подијељен на пет дијелова, јако рецкаст, с обје стране гладак, на плиткој петелјци средње дужине. Урез ће се спа-

ја лист с петелјком је прилично дубок и отворен.

Грозд је на краткој петелјци, средње крупноће, по облику ваљкаст, ријетко сложен из огранака, јако набјен.

Зрна средње крупноће, округла, али због јаке набјености махом су плосна и ћошкаста. Боје црне, а корице танке. Сочно и слатко. За вријеме зријевања осјетљиво је од кише, јер лако испуцају зрна.

Воли теже земље. Од болести је осјетљива. Роди добро и даје добро вино.

По доказу виноградаря у Црмници је пренешена из Италије од 1780—1790 године.

3) Кратошија II

И сами виноградару разликују ове двије врсте краткошије, али их ипак зову истим именом.

Кратошија II разликује се од прве по сложенијем чокоту и прућу. Међучлање такође је дужи. Листће је исте крупноће, али су урези пличички. Грозд је истог облика, али мање набјен. Остала својства су иста.

4) Задримка

Чокот средње развијен. Пруће такође средње, а радо пузи по земљи. Пупуљ јасно испупчен, снажан и румено — мрк. Лист се дијели на 5 дијелова, али без уреза, па ипак изгледа ћошкаст; с прве стране је глатак, а с доње, по нервима, маљав. Петелјка је средња, снажна и румена. Урез, при саставу листа и петелјке, плитак и широко отворен.

Грозд је на краткој и краткој петелци. Често пирамидалан, али више ваљкаст и реав.

Зрна крупна, потпуно округла, танке кожице, сочна и слатка.

Рођи добро. Воли лакше земље. Од пероноспоре је осјетљивија од свих других врста, док од пепела средње.

Задримка се гаји од натраг двадесет година. Набављена је иза ријеке Дриша у Албанији, па је по томе добила и име.

5) Бедовица

Чокот је јако снажан. Пруће снажног пораста и особито га много има. Расте усправно. Боје скоро бијеле. Чланови са стране пулоља и листа јако испупчени, а с противне скоро непримјетни. Међучлање кратко. Пулољ мали и црвенкаст.

Лист је дебео. С доње стране — по лисним ребарцима — вунаст, иначе, с обје стране гладак. Доста ситан са широким урезима средње дубине. Подијељен је на три дијела и изгледа скоро округло. У плитком и широком, отвореном урезу спаја се с петелком, која је средње дужине, танка и румена.

Грозд је прилично велик на краткој и снажној дрвенкастој петелци, која је разграната, те изгледа као да су по два до три пирамидаста, реава грозда уједно.

Зрно је округло, отворено црно, дебеле кожице, плускаво и са мало шећера.

Избаци много, али у цвјетање обично рођ штетује. Ријетко када одржи више од 1—2 реава грозда. Вино њој је мале вриједности.

Воли јаке земље, може и подводне. Болестима се одупире добро.

6) Црна сјеровина

Чокот врло снажан. Пруће средње дебљине. Пузи по земљи. Боје црвене. Чланови мало испупчени. Пулољ мали, срцаст и затворено црвен. Међучлање средње дужине.

Лист је велико, дубоким и уским урезима подијељено у три дијела; с горње стране глатко, а с доње једва примјетно маљаво. Састав с петелком је у дубоком и уско отвореном урезу. Петелка је дугачка и снажна, румене боје.

Грозд је на дугој и краткој петелци, прилично збијен, облика ваљкастог и често разгранат, а више пута бива и потпуно лоптаст.

Зрно је крупно, дебеле кожице и слатко; потпуно црвене боје као крв, али ако се више подржи на чокоту потпуно поцрњи.

Воли камениту иловачу. Рођи добро, али обично сваке друге године. Против болести издржљива.

7) Бијела сјеровина

Од црне сјеровине разликује се једино у томе: што грозђе кад и најбоље зрне добије црвену боју и то само кад га је мање, а кад је чокот пунао, што бива често, само поједина зрна поцрвене док остала тек просурају.

Обје сјеровине дају добра вина.

8) Лисичина

Чокот је снажан.

Пруће такође доста снажно, расте усправно, боје пепељасте. Међучлање средње. Чланови са стране пулоља и листа доста испупчени а с противне стране једва примјетни. Пулољи велики, затворене боје.

Лист је средње величине, подијељен у три главна дијела средњим и уским урезима. Изгледа — округло. С горње стране је гладак, а с доње осут ситним и честим маљама. С петелком састављен у средње дубине затвореном урезу. Петелка је дугачка и бјеличаста.

Грозд је на краткој дрвенастој петелци. Средње је величине и криласт.

Зрно је средње крупноће, овално, танке кожице, сочно и пријатно миришљаво. Боје црвене с прелазом на жуто.

Воли камените земље. Рађа добро. С прам болести издржљива. Само у смјести с вранцем и другим врстама добра је за вино.

б) БИЈЕЛЕ ЛОЗЕ:

1) Бијела (или бијели крстач)

Чокот врло снажан.

Пруће велико и снажно, расте усправно. Боје црвенкасте. Тјера снажне заперке. Чланови су јасно одвојени. Међучлање прилично дугачко. Пуп је дугачак и снажан.

Лишће је велико са плитким и широким урезима подијељено у пет дјелова, од којих је средњи јасан и чисто одвојен, а доњи (нижи) једва примјетно раздијељен те код више листова изгледа као да се дијели на три дијела. С обје стране глатко. Петелка дуга и снажна и спаја се с листом у средње дубоком и затвореном уезу. Петелка скоро бијела.

Грозд на снажној петелци, средње дужине, криластог облика, умјерено збијен и врло крупан.

Зрно тек примјетно дугуљасто и скоро округло. Кожица танка. Сочно, слатко и лијепе жућкасте боје провидног изгледа.

Рађа особито добро. Воли лакше земље. Од пероноспоре не пати док се од пепела тешко спасава.

2) Чауш

Чокот средњи, увијек скоро гладак.

Пруће средње, мрко — црвене боје. Међучлање кратко. Чланови јасно и правилно испупчени. Пуп снажан, срцаст и мркуљав.

Лишће средње величине, ситно рецкасто, без уреза те изгледа на пет ћошкова, с обје стране глатко, танко и кожасто. Петелка је дугачка и танка. Саставља се с листом у уско отвореном средње дубоком уезу.

Грозд је на дугој кртој петелци, облика ваљкастог или пирамидалног, средње крупноће и средње збијен.

Зрно крупно, мало дугуљасто, хилибарске боје. Кожица дебела и мека. Меснато и миришљаво. Особито добро као стоно грошће.

Унатраг 15 година ову лозу пренијели су радници из Цариграда, па још није распрострањена.

НАПОМЕНА: Чауш је турска ријеч, која значи: чувар или стражар на вратима богаташа или на њиховим посједима.

Даниловград, 16 августа 1905.

М. ВУЈОВИЋ
ЕКОНОМ

ЕКОНОМАТ ЗЕТСКО-БРДСКИ

Дград, 17. VIII, 1905

Број 345

Привредном одјељењу

Књ. Министарства ун дјела

ЦЕТИЊЕ

Част ми је спровести том Одјељењу опис домаћих сората лоза, које сам по Вашој наредби изучавао у годину од 5 до 10 ов. мј.

Економ,

Вујовић

Из Државног архива на Цетињу. Списи Министарства унутрашњих послова.

Привредно одјељење.

Фасцикула за 1905 годину.

(1 — 183)

Број 25 — 13 — 1907

Ђурило, 2 фебруара (по старом) 1907 г

СЕКРЕТАРУ НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ

Књ(ажевског) Министар(ства) унутр(ашњих) дјела

Г(осподину) Петру Пламеницу

ЦЕТИЊЕ

Према сопственом мишљењу написао сам потребни(м) извјестити Вас са неколико уложених редака о следећем:

У овогодишњем лову укљева имао сам више пута прилику видјети да се велике и огромне штете чине употребом данашњих ловних справа, а нарочито приба; а колико је то штетно, ево, доказаћу:

Грибови, као и мреже „укљеваче“, сасвим (су) честих окана тако, да и најстинија риба — укљева, која још није ни за 1/3 дорасла, буде ухваћена и оштећена, тако да иста не остаје за приплод, већ се коначно тамани. К том и трговина од такве рибе не одговара, већ буде побијена у цијени од трговаца, као слаба роба.

Пошто је укљева један од првих домаћих производа било би добро да Одјелене народне привреде овом питању обрати пажњу, како би и у наредним годинама лов укљеве био правилнији и практичнији, па у том погледу предлажем:

I. Да грибови — свуда у нашој домовини — гдје се укљева лови буду једнаке величине окана, а никако ове честине, коју данашњи грибови садрже. Једном рјечју: да свуда буду оне реткоће, коју нарочита стручна комисија предвиди, и мјере оне, у окна, које иста одреди, а исто правило има следити и за мреже укљеваче.

II. Да лов укљеве буде коначно забрањен од 15 марта па до 15 септембра и то по свој Домови-

ни, без икаквих изузетака (свуда једнако — Напомена аутора) тако да увијек стоји укљева у „забран“ за пола године, а тек у другој половини ловити је.

Мислим, да би се на овај начин велика укљева намножила, тако да је доста буде и буде потпуно одрасла, јер она што још (није) дорасла — сваки пут када буде се срела са грибом или мрежом — прошла би кроз ону реткоћу (окана) и спасла би се и остала за приплод. За ловца би остала потпуно одрасла укљева, па би се добила изврсна роба за трговину, па би стекла код трговаца већи интерес него што га данас има.

Оволико Вам, пак, достављам као извјештај, ради знања.

Писар Кап(етаније) Крајинске,

КРСТО П. ПЕКИЋ

II Број 181

Цетиње, 11-II-1907

(Вријеме рачунато по старом календару).

Из Државног архива на Цетињу. Списи Министарства унутрашњих послова. Привредно одјелене. Фасцикула I/1907 (1 — 1000).

(Иписао Ђ. Јововић)

ПОЉОПРИВРЕДНО

„КРУШЕВАЦ“

ДОВРО—ТИТОГРАД

Основна грана на добру је вино-
градарство. Поред тога бави се
свим гранама пољопривредне производње

Пољопривредно добро „Круше-
вац“ Титоград производи у ве-
ликим количинама пољопривредне
производе, разно поврће, мед, грожђе и др.

Добро такође производи у свом
савремено опремљеном подруму
вина и ракије најбољег квалитета

Нуди за продају као
вишак основних средстава
следеће пољопривредне машине:

Моторе за наводњавање
2 трактора „Ансалдо“
1 камион „Ансалдо“
1 камион „Пионир“
1 вагонску приколицу
1 вршалицу „Змај“, као
и друге пољопривредне
машине.

Тражи пословне везе са
свим предузећима и ин-
тересентима за пољо-
привредне производе.

Телефон: 21—38

Телеграм: „Крушевац“—Титоград